

giáját tekintve is — használható. Más kérdés, hogy kinek, illetve, hogy kiknek. Minden végtermék ugyanis — a maga bonyolultságán túl — egyszerűsítés; egyszerűsítések összevetése pedig egyszerűséget szül... Mondhatni, mostoha viszonyokat.

Ilyesformán került mostoha viszonyok közé Éva, aki a hagyományos léptékek szerint halad előre az előadásban. Róla nincs mondanivalója Giricznek, vagy nem több, mint Madáchnak. Ez sok — és kevés. A vendég Vajda Márta halovány, mint „örök nő”, farmeres Madonnaként pedig még szintelen is. Ez egyébként talán nem a képességén múlik, inkább a rendező viszonylagos figyelmetlenségén. Magyarul: Évának az előadásban külsőleges helyzetek jutottak, a mélységmámor nem tudta utolérni.

A többi szereplőt kissé eltakarja a Madách-szöveg. Olyasformán, ahogy a párizsi kép — a forradalom eksztatikus, plebejusságot és hatalomtudatot egymásra zúdító, összetorlódo képsora — eltakartatik. Homályban, túllfüggöny mögött tör, zúz, építkezik, s bukik el itt az ember, s az emberi forradalom. Valóság és mélyen átgondolt szimbólumrendszer ütközik meg Giricz és Gyarmathy színpadán és a szimbólumrendszeren átúto valóság győztesen és förtelmesen juttatja el a nézőt a londoni képhez.

A Rodin-szobor nyakába tábla csöppen: ELADÓ. Igen, megérkeztünk.

Hová is? Szegeden vagyunk, egy új színház avatásán, mely nyomban a művészi totalitás igényével lépett föl, s hogy részeiben majdan mennyi honosodik belőle, mennyire futja — igazából már nem is csak a színház gondolkodóin áll vagy bukik.

BULLA KÁROLY

Maróti Lajos: Egy válás története

Kiürült üveg pohár. Száradt kávéhab benne. Az ital egy csöppje rácsordult a fehér papirosra. A papírlapon a gondolattal való küzdés nyomai: törlések, javítások; és a mondat: „Az értelmiségi létezésnek a modern tömegtársadalomban számos paradox vonása van.”

Elfogadom, elvetem, meg sem érint. A gondolat nem új. Lukács György így fogalmazta meg: „Az ember eredeti, de éppen ezért rendkívül korlátolt egységét, egész emberként megnyilvánuló közvetlen létezését többé vagy kevésbé — persze csak viszonylagosan — aláassa a civilizáció fejlődése.” A műalkotást befogadó néző, aki sohasem tiszta tábla, mert az őt ért hatásokat világméskének és világnézetének etalonjaival méri meg, a kávé pohár és a papírlap keretbe fogott csendéletével találkozik a Kisszínház előcsarnokában; a kényszerrel, hogy mindazt, amit az értelmiségi létezésről tud — végiggondolja, amíg a nézőtérre ér. Az előadás végén a közönség visszatér az előcsarnokba, hogy újra végiggondolja a fenti megállapítást; a törléseknek és javításoknak addigra konkrét értelmük van, a kiürült pohár szimbólummá válik.

*

Egy félbemaradt bölcsész, feltehetően tehetséges ember, akit Doktor úrnak szólítanak, ül egy karosszékekben, szemben vele az írógép cápa fogsora. Dolgozik vagy sem? — íme Maróti Lajos darabjának első kérdése a nézőhöz. Lehet töprengeni az értelmiségi létezés első paradoxonán! Ha a Doktor úr éppen az előcsarnokban olvasható mondat folytatásán gondolkodik — munkát végez; de mi van akkor, ha nem?

Úl a látható jómód kulisszái között, s miután még semmi pontosat nem tudni róla, elképzelhető, hogy ez az ember teljesen felesleges, semmilyen korokban nem használható bölcsességeket termel, vagy még azokat sem.

A néző csak egy dolgot tud biztosan, vagy ettől a férfitől válik el valaki, vagy ő válik el valakitől.

Tőle válnak el.

Mondhatnám úgy is, a józan fontolás válik el a semmiféle biztos egzisztenciától nem jelentő költészetétől és filozofálgatástól. A világ fontosnak ítélt dolgai ugyanis nem ebben a szférában mennek végbe, hanem abban a másikban, ahová Vera, az orvosnő feleség távozik. Minden drámának alapvető feltétele a küzdők arányossága. A főhős darabbéli ellenfele egy munkásból lett értelmiségi, aki vezető posztion dolgozik valahol. Fenn. Vera odahagyja miatta a szerelmet. Pirrhuszi győzelem! A bizonytalanságból elege van, biztonságra, jólétre vágyik; ugyanakkor visszaszökösne ebbe a szerelembe — szeretőnek, pajtásnak, kurvának, ki tudja minek... Íme Maróti darabjának pólusai: a többi viviszekció, játék az idővel, a pöröség borzongató izgalmával, minniesszék a látszólag semmi hasznot sem hozó gondolkodás hasznosságáról; két ember végül is kilátástalan küzdelme egymásért és egymással.

Maróti dramaturgiája Albee *Who's Afraid of Virginia Woolf?* című darabjához hasonló. A játék íve itt is a kisedő játékoktól indul, hogy az ördögüzésen át eljusson az alapkérdésig: hogyan kell élni?

Az író hatféle típust mutat meg ebben a darabban, fél tucat lehetőséget, ám óvakodik attól, hogy bármelyik mellett letegye a voksát. A dramaturgia szabályai szerint az asszony látszik vesztesnek ugyan, de legalább annyira vesztes a férj és az általa képviselt létforma.

Patt.

A néző ismét az előcsarnokba érve töprenghet tovább; átélheti a példázat ismeretében a maga katarziszát, szembesítheti a látottakat saját etikai etalonjaival.

A dráma írott szövege tulajdonképpen csak potencia. Értelme adott, de hangsúlyait a szöveg olvasata adja. Léner Péter minden bizonnyal nem hitt eléggé ebben a darabban; nem bízott abban, hogy a dialógusok belső feszültsége elegendő a drámához. Játékokat talált ki — ötvenszázalékos sikerrel.

A szereplők közül *iff. Újlaky László* tudott legjobban alkalmazkodni a rendezőhöz; a darab szellemében pedig *Barta Mária*. Újlaky kitűnő alakítása csak eggyel marad adós; a gondolkodó, a töprengő embert ábrázolja elnagyoltan. Barta Mária a királynői nevű bejárónő szerepében — aki férjei közül csak a legfontosabbakat tartja számon, és beszél egy sor világnyelvet —, néhány gesztussal jelenít meg emberöltőnyi időt. A feleség darabbéli veresége általa világosodik meg, mert ő az esendőt is tudja szeretni, és méghozzá feltételek nélkül. A még főiskolás *Bajza Viktória* nagyszerűen játszik, csak azokban a jelenetekben halvány, ahol el kellene hitetnie, hogy valóban lehet szeretni ezt a Verát. *Kovács János* alakítása remeklés. Ez az ember valóban megérdemel egy szép és fiatal nőt, ám ez az ember nem fogja tudni megtartani. Ezt játssza el; s azt, hogy hatalma az érzelmek világában nem érvényes. A legnehezebb dolga *Markovits Borinak* van; a pszichológusnő figurája ugyanis nem hús-vér ember, hanem parabola, valószínűleg a szerzőnek a pszichológiáról alkotott véleménye. *Szendró Iván* érzi a játékot legkevésbé. Furcsa, hogy *Léner Péter*, aki egy kicsit fölül is rendezte az előadást, nem vette észre, hogy egy ilyen merev, kisstílu figura nem lehet hiteles.

Gyarmathy Ágnes jelmezei szépek; díszlete artisztikus, és jól szolgálja a játékot.

PETRI FERENC